

Lahemaa Tervisekool

Svetlana Paju
ELEFANTIAAS
Referaat

Tartu 2013

Lümfiringehäired

Lümfiringehäired on seotud lümfi liikumisega, lümfi kuhjumisega ja lümfi väljumisega lümfiteedest.

Lümfostaas ehk lümfiseiskus (lymphostasis) – lümf seiskub elundis või kehaosas, tekib lümfiaravoolu takistruuser tõttu, lõpuks lümfishooned laienevad, tekib lümfipais ja edasi tungib lümf kudedesse, tekib lümfogeenne turse. Näide: lümfisõlmed on blokeeritud, st. neis on kasvajatetaasid või on nad operatiivselt eemaldatud või lümfishooned väljast kinni surutud.

Lümfangiektaasia (lymphangiectasia) – lümfishoonete laienemus, edasi lümfogeenne turse.

Lümfipais – lümfi kogunemine liigsel hulgal lümfishoontesse, mis tingib lümfishoonte ületäitumuse, laienemise ja lümfi seiskumine nendes, lõpuks tekib lümfogeenne turse. Näide: kasvaja surub väljast lümfishoone kinni.

Lümfogeenne turse (lymphoedema) – turse, mida tekitab lümfi väljumine kudedesse ja kehaõntesse lümfishoone rebenemisel.

Küloosne astsiit (ascites chylosus) – küüluse ehk piimandi (chylus) kogunemine kõhuõõnes. (Küülus on pärast söömist soole lümfishoontes tekkiv piimvalge lümf).

Külotooraks (chylothorax) – piimandi kogunemine pleuraõõnes.

Elefantiaas e elevantsus (elephantiasis) – kehaosa, tüüpiliselt jäseme tunduv jämenemine lümfipaisu ja sellega kaasneva sekundaarse sidekoevohamise tagajärjel, kuna lümfil on sklerogeenne toime ehk sidekoe moodustumist soodustav omadus. On taaspöördumatu protsess.

Elevantsuse põhjused: Primaarne ehk kaassündinud elevantsus tekib teadmata põhjustel. Sekundaarse elevantsuse tekkel on mitu põhjust:

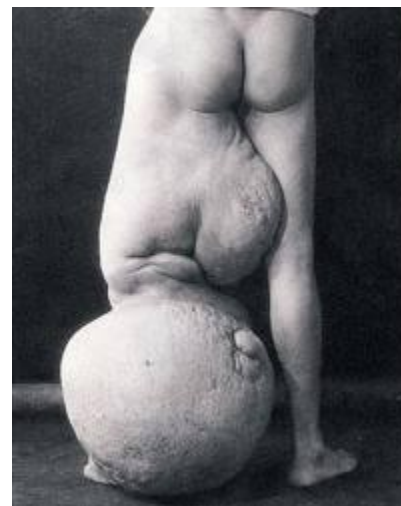
- Lümfisõlmede operatiivne eemaldamine;
- Kiiritusravi;
- Lümfisõlme blokeerivad metastaasid;
- Lümfisõlmes elutseb ümaruss koos persisteriva Wolbachia bakteriga (tuleb ette soojades maades).

Elefantiaas e. elevantus

Elefantiaas e. elevantus on kehaosa, tüüpiliselt jalgade või kubeme piirkonna, tunduv jämenemine lümfipaisu ja sellega kaasneva sidekoe vohamise tagajärjel, kuna lümfil on sklerogeneen toime e. sidekoe moodustumist soodustav omadus. Jäsemeid ei saa kirurgiliselt kuivendada, sest lümfivedelik täidab koed selle asemel, et tekitada väike vedelikuga kott. Kahju on püsiv, sest ülekoormatud lümisõlm ei kahane ja ussid lihtsalt ühel hetkel surevad nende sees.

Elevantust on registreeritud 120 miljonil inimesel ligi 80 riigis ning üle 1 miljardi inimese on nakatumis ohus. Seda haigust on ka seostatud tugevalt ekstreemse vaesusega. Haigust põdevatel inimestel on võimatu seda varjata kuna lisaks hiiglaslikuks paisunud jalgadele tekib kergelt ka seenhaigus mille lõhenemisel tekib tugev ebameeldiv hais mis tõmbab ligi ka kärbsed.

Antoinette St. Fab, 30. aastane, Riisi ja toiduõli müüja Léogâne turul kelle mõlemad jalad on paistetunud, kuid vasak jalg on lausa hiiglaslik, ligikaudu 35cm jämedust. "Enne haigust, käisin ma ringi kandes spagette või piima enda peas ning neid müües teenisin raha," lausus ta. "Kuid enam ma seda teha ei saa." Tänu tihedale jalgade pesemisele ja antibiootikumi kreemile esineb tal palavikku harva ja haavandid on peaaegu kadunud. Kuid tugev surve jalgadel tekitab siiani kohutavat valu. Ta proovib varjata enda jalgu kandes põlvini ulatuvat seelikut, kuid selleks, et kõndida peab ta selle siiski üles tõstma.

Tavaliselt põhjustab elevantust nakkus parasiit ussi kaudu mis liigub läbi moskiito hammustuse. Nad liiguvad lümfisõlme ning arenevad täiskasvanuks 6 kuu jooksul. Täiskasvanud emased võivad elada kuni 7 aastat. Alternatiivina võib esineda elevantust ka ilma parasiit nakkuseta mida tuntakse mitte-filiaarse elevantuse või "podoconiosis" nime all. Kõrge riskiga alad on dokumenteeritud Uganda, Tanzania, Keenia, Rwanda, Sudaan, Egiptus, Etioopia. Eelnimetatud riikidest on kõige suurem riskigrupp Etioopia kus on kogu populatsioonist nakatunud lausa 6%.

Mitte-filiaarset elevantsust põhjustavad erinevad mullad, täpsemalt on seostatud elevantsust punase saviga mis on rikastunud leelismetallidega nagu naatrium ja kaalium. Samuti on arvatud, et elevantsusel on seos vulkaanilise aktiivsusega.

Nakatunud patsiendi raviks kasutatakse tavaliselt ravimit: „diethylcarbamazine (DEC)”, mis tapab mikrofiliaarid vereringes ja mõnikord ka täiskasvanud ussid lümfissõlmes. Sellel on mõningased kõrvalmõjud: peapööritus, palavik, peavalu, iiveldus, lihas ja liigese valu. DEC ravimit tuleks kasutada ainult juhul kui parasiidid on avastatud. DEC võib paljude haiguste sümptomeid suurendada ning inimestel kellel on “Loa loa” põhjustada ka surma. 2003 aastal avastati, et tavalised antibiootikumid- doksütsükliin on sammuti tõhus ravi ja tapab ussid. Kasutatakse ka ivermektini kuid kahjuks tapab see vaid mikrofiliaarid. Mõningastel juhtumitel on näidanud positiivset tulemust vigase jala treenimine, et parandada lümfi jooksu. Paistes naha immunsusüsteem ei tööta seega tuleb hoida koguaeg jäse puhas, et vähendada infektsiooni ohtu.

Võitluses elevantsusega on saavutatud märkimisväärseid tulemusi. Tänu paljudele annetustele ja meditsiini ekspertide raskele tööle. Näiteks 2005 aastal annetas GlaxoSmithKline 750 miljonit tabletti mis hävitavad mikrofiliaarid inimkehas. Meditsiini eksperdid üle kogu maailma on näinud palju vaeva, et haigus täielikult hävitada ning usutakse, et filiaarne elevantsus saab hävitatud aastaks 2020.

Lümfi filiaaride elutsükkel

1. Nakatunud moskiito laseb vastsed nahale ning hammustades sisenevad vastsed haava kaudu naha alla

2. Vastsed migreeruva lümfi sõlme, kus nad kasvavad, paarituvad ning moodustavad pesad. Pesad põhjustavad blokaadi, mis toob kaasa paistetuse ning palaviku.

täiskasvanud uss

lümfi sõlm

5. Mikrofiliaarid areneb nädalag uus vastne.

4. Moskiito hammustab inimest kelle veres on mikrofiliaarid. Ning imeb endasse need koos verrega.

3. Naisoost ussid toodavad mikroskoopilisi usse. Nim. mikrofiliaarideks. Kes kogunevad verre õiseks ajaks, mil moskiitod hammustavad.

blokaad

paisunud
jalg

Photo from C.D.C.

Source: The Carter Center

Al Granberg/The New York Times

Kasutatud kirjandus:

1. Mesila I. (2013). Vereringe ja lümfiringehäired, konspekt. TÜ arstiteaduskond.
2. <http://www.nytimes.com/2006/04/09/world/americas/09lymph.html>
3. <http://en.wikipedia.org/wiki/Elephantiasis>
4. <http://www.rightdiagnosis.com/e/elephantiasis/intro.htm>
5. <http://www.parasitesinhumans.org/wuchereria-bancrofti-lymphatic-filariasis.html>
6. http://www.cdc.gov/parasites/lymphaticfilariasis/gen_info/faqs.html